

NOTES SOBRE DOCUMENTS ADMINISTRATIUS DELS SEGLES XVI I XVII

per Carles DUARTE i Ramon TORRENTS

Del Grup de treball sobre la documentació històrica del llenguatge administratiu

I. PRESENTACIÓ I MOSTRA DELS TREBALLS

En el núm. 4 de la REVISTA DE LENGUA I DRET aparegué la primera part d'aquest treball, referida a la documentació medieval, que reprenem ara amb textos dels segles XVI i XVII.

Els textos triats per a la realització d'aquest estudi són fragments de les *Ordinacions de la universitat de la vila i terme de Sabadell/Segle XVI*, del *Llibre del mostassaf de Mallorca*, del *Llibre dels mostassafs de Juneda*, de les *Ordinacions e nou redreç fet per instauratió, reformatió e reparatió de la Universitat del Studi General de la Ciutat de Barcelona*, de la *Pràctica, forma y stil de celebrar Corts Generals en Catalunya*, de documents de la Selva del Camp, de l'Alguer, de Barcelona (per exemple, entre d'altres, la *Justificació de la pretenció del Molt Illustre Consistori de la visita, en la assistència que demana al Excelentíssim Senyor Llochtinent General, y Real Audiència, ...*), del *Llibre d'Establiment de la Universitat de la vila de Peníscola*, etc.

Tot i la limitació dels fragments a partir dels quals hem treballat, el període estudiat mereix un interès notable, si bé diferent de l'anterior: en aquell trobàvem una llengua incomparablement més neta de manlleus; aquí, en canvi, una vacil·lació ben expressiva, tant en la designació de conceptes nous com antics, que trobem sota mots, locucions o perífrasis no pròpiament catalans. Que no en fem esment en aquesta ressenya, ens sembla justificat tant per la brevetat que ens imposem com per la discutible utilitat de deixar-ne constància —vist que no ens hem proposat de fer un treball arqueològic sobre l'evolució històrica de la puresa i la propietat amb què es descabdella el nostre llenguatge jurídic i administratiu. Les referències, doncs, s'orienten clarament a dos objectius: *subratllar* els elements susceptibles de ser reincorporats

al patrimoni dels llenguatges jurídic i administratiu, i, d'altra banda, *ressuscitar* a la memòria dels usuaris d'avui alguns recursos de què, si calia, es podria fer un cert ús.

II. VALORACIÓ DELS RESULTATS

Són naturalment copiosíssims els casos en què trobem solucions i recursos que ja incloïem dins la comunicació anterior —elements que, com és lògic, no han pas de desaparèixer pel simple pas d'uns anys o d'unes centúries. Així, la riquesa de què parlàvem en l'article aparegut en el núm. 4 encara és un fet ben vistent, tot i que esquitxat de solucions que avui hem de considerar dubtoses des del punt de vista de la legitimitat i la genuïtat en la formació de recursos propis, molt sovint a causa del decantament natural de la llengua per unes determinades solucions en perjudici d'unes altres.

En certs aspectes cal dir que hem obert els ulls i que hem parat esment a unes qüestions sobre les quals encara no havíem reparat: n'és un exemple el sistema de datacions i referències a determinacions temporals. No recordem ara cap cas en què la preposició aparegui entre mesos i anys, d'on podem sospitar que el nostre sistema clàssic de datació no incorporava aquestes partícules, que, probablement, han fet aparició entre nosaltres de resultes del contacte amb la llengua espanyola.

No són freqüents els aspectes en què vegem solucions clares i segures que puguin contribuir a resoldre casos conflictius o en què manquem de solució.

Així mateix, algun d'aquests casos ja havia estat objecte de propostes autoritzades, i aquí en trobem una confirmació més: *pronunciar*, amb el valor de l'espanyol *fallar*, d'acord amb el que sosté Joan Coromines a *Lleures i converses d'un filòleg*.

Els resultats que oferim tot seguit contenen, amb tot, noms, adjectius, verbs, locucions, perífrasis i altres recursos que poden fer claror a la consolidació del patrimoni dels nostres llenguatges específics.

No ens cal insistir en el caràcter del nostre estudi, que aspira simplement a aportar recursos nous —si bé antics—, que, en tot cas, han de rebre la confirmació de la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu i dels usuaris que hi voldran reconèixer la imprescindible utilitat que en justifiqui el revifament.

III. UNS CASOS CONCRETES

a) Sufix *-or*

El sufix *-or* amb el valor de «susceptible d'ésser + participi d'un verb transitiu» és d'una aparició constant i abundosa —*elegidor, judicador, jura-*

ment prestador, promovedor, actes faedors, querelles faedores, coses declaradores, etc.— en la major part dels documents llegits. La productivitat d'aquest recurs no hauria de ser ignorada i podria reportar una gran utilitat, la majoria de vegades al costat d'un altre sufix de valor semblant però no ben bé exacte, *-able*. Entre l'un i l'altre no hi ha, com diem, identitat perfecta; *comptable*, per exemple, pot tenir un valor tot diferent de *comptador*, vist que, a part el valor de substantiu diferent del d'aquest darrer, també com a adjectiu se'n distingeix: documents *comptables* (i no pas *comptadors*) contra efectes *comptables* i venciments *comptadors*.

Amb aquest exemple semblen doncs ben il·lustrats els casos que volem deixar indicats i també s'hi veu prou clara la comoditat de servir-se'n.

b) Determinacions de temps

La diversa documentació estudiada fins ara confirma el que indiquen els treballs polèmics de Rovira i Virgili i de Coromines sobre l'oportunitat o la necessitat d'acompanyar els anys de l'article determinat masculí. El treball aparegut en el número 4 d'aquesta revista i preparat pel nostre col·lega Raimon Alamany ja era prou clar en el que volem tornar a dir: en les datacions compostes de dia, mes i any, no trobem mai l'any acompanyat de la preposició *de* ni tampoc de la preposició i de l'article, sinó una simple juxtaposició de l'element *mes* amb l'element *any*: *als 5 de Noembre 1686* —així sempre. No veiem cap motiu insalvable perquè aquesta solució no pugui ser —sense caràcter exclusiu— la que posi fi a la polèmica (encara viva) sobre aquella qüestió que tant Rovira com Coromines reconegueren que tenia poc gruix.

A propòsit d'aquest mateix assumpte, trobem que la majoria de datacions van introduïdes de la preposició *a* o de la preposició i l'article determinat masculí (singular o plural) per indicar el dia, com a l'exemple que hem posat més amunt: *a 26 del present mes de juny corrent any 1666, als vint-i-dos de setembre mil sis-cents seixanta-dos*, etc. Fins ara hem estat partidaris de prescindir positivament i amb tota decisió d'aquesta preposició introductòria, si bé no de l'article, i no creiem pas que els exemples anteriors —demostratius d'un ús ben estès als segles XVI i XVII, però també d'una afectació fora de dubtes (*a 26 del present mes de juny del corrent any...*)— puguin justificar amb el fonament necessari un canvi de parer sobre aquesta qüestió. Doncs, en documents com és ara convenis, contractes, escriptures, etc., hem proposat i proposem d'adoptar la fórmula més simple: «A la ciutat de Balaguer, el dia 10 d'octubre de 1961, ...». Fet i fet, aquí com en tantes altres coses, el que cerquem no és sinó una convenció còmoda i de la màxima acceptabilitat entre els usuaris.

Afegim-hi un esment de les construccions temporals amb el verb *comptar* del tipus «vui que comptam a», «dilluns primer vinent que comptarem a», etc.

c) Usos de la preposició «de»

Es constata que la llengua d'avui sembla ignorar en gran mesura una solució econòmica en certes construccions en què la influència de la llengua veïna ens encomana un ús impropï, innecessari, un abús, de la preposició composta *per a*: «*consentir (concedir) licència de instituir...*». Afegim-hi altres usos preposicionals, com els que trobem en construccions com ara «elegir *en rector*», «nomenar *per vice-rector*», vendre «*en gros*» (en oposició a vendre «a la menuda»), etc.

d) Relatiu «de/per què»

Els textos estudiats confirmen la correcció, avalada per una tradició indiscutible, d'una solució que, tot i haver adoptat en alguna ocasió, ens ha fet dubtar per l'escassa circulació que avui n'observem: les combinacions *de què* i *per què*, no referides a antecedents masculins ni femenins, sinó justament neutres, que resolen a tota satisfacció construccions castellanques de la mena de «de todo lo cual», pel que fa a la primera, o «por todo lo cual» o «en su virtud» respecte a la segona, que altrament —volem dir sense aquest recurs— caldria traduir amb una acumulació d'elements engavanyosos, separats de la realitat de la llengua que parlem («de totes les quals coses»), que creiem innecessària en la mesura que hi ha construccions més genuïnes i directes, com la que comentem.

e) Atès

És remarcable l'ús que trobem en els documents estudiats de construccions amb *atès*, com ara «atesa la poca aigua...», «atès que han espatllada i arrencada...». També el verb *atendre* en la frase «attenent y considerant que en la vila se necessita de ordenar nous establiments que...».

f) Diverses qüestions terminològiques

Agrupem aquí, seleccionats entre molts d'altres que han suscitat també el nostre interès, alguns termes o fórmules: *albarà de guia* o *crèdit* en el text següent: «ja posant en son crèdit major quantitat per son salari, ja falsificant los albarans de guia»; *paper volant*: «que llegís la suplicació —la terminació *-(c)ió* era força freqüent en mots en què avui és inusual, com ara aquest o com *prorrogació, denunciació, dispensació, responsió*, etc.— escrita en paper volant del tenor següent»; *criada pública* i *nunci i corredor públic* en el text següent: «A 31 del mes de juliol, 1701, fonch convocat conçell particular en

la Casa del Conçell de la preçent vila de Paníscola, ab ço de trompeta y veu de crida pública feta en dita vila y lloch acostumats de aquella per Joseph Avil, núncio y corredor públic de dita vila»; *fiesta* 'festiu' i *feriat*: «y si per cas fos que lo dit digous serà festa, volent que en tal cas sia lo feriat en lo endemà si festa no serà, y si serà festa que sia lo primer dia que no serà festa», *tancadura* «han espatllada i arrencada la tancadura del portal de Barcelona», *pronunciar* (amb valor absolut equivalent a *pronunciar sentència*) i *proferir sentència*: «Soplega instantment que ans que pronunciets en lo dit contrast», «de la sentència per V.M. proferida en favor de esta part»; *enantar*: «Jutges e Inquisidors, en absència o contumàcia dels dits òlim Oficials y altres personas damunt ditas inobedients a les presents citacions i amonestacions, procehiran y enantaran contra los dits Oficials»; *vagar* «los Jurats y Prohòmens que's trobaran puguen fer la inseculació dels lochs que vagaran»